

АРХЕТИП ВОЇНА-КОЗАКА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ» С. ЧЕРКАСЕНКА)

Мошноріз Марія Миколаївна,

кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри мовознавства
Вінницького національного технічного університету
ORCID ID: 0000-00C1-685C-9610
Researcher ID: KBL 5625 2024
Scopus Author ID: 59540103500

Пустовіт Тетяна Миколаївна,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мовознавства
Вінницького національного технічного університету
ORCID ID: 0000-0001-9343-3240
Researcher ID: HLW-5431-2023

У статті висвітлено художню реалізацію архетипу воїна-козака на матеріалі історико-пригодницького роману Спиридона Черкасенка «Пригоди молодого лицаря». Актуальність роботи зумовлена сучасною потребою у формуванні власної національної ідеї та ціннісних орієнтирів. Апеляція до історичних та літературних архетипів, які є носіями ментальних чеснот народу, набуває особливого значення в контексті пошуку інтегральних символів. У роботі поєднано літературознавчий підхід із соціокультурною рефлексією.

Метою дослідження є аналіз художнього моделювання архетипу воїна-козака в романі С. Черкасенка. Окреслено використання письменником системи позитивних та негативних образів, а також ключові опозиції, для розкриття еволюції цього архетипу від ідеалізованого образу до уособлення складної національної ідентичності.

Дослідження зроблено на основі історико-літературного, культурно-історичного, міфологічного та структурно-функціонального методів. Міфологічний підхід дозволив розкрити архаїчні основи образу, а структурно-функціональний – проаналізувати його роль у системі персонажів роману.

У статті характеризувано художнє моделювання архетипу воїна через низку позитивних (воїн-ватажок, герой, старець) та негативних (реєстровий козак, трикстер) образів, протиставлення яких відбувається через опозиції «міщани – козаки», «старі – молоді» тощо. Особливу увагу приділено образам козацьких гетьманів Петра Сагайдачного та Богдана Хмельницького, наділених рисами характерництва та мудрого лідерства, а також образу Павла Похиленка як утілення ідеалу лицаря, що проходить ініціацію від міщанина до справжнього козака. Проаналізовано також негативні образи Дениса Криги та Стаха Пронози як носіїв руйнівного начала.

Ключові слова: архетип воїна, козацтво, національний міф, історичний роман, С. Черкасенко, ідентичність.

Moshnoriz Mariia, Pustovit Tetyana. The warrior-Cossack archetype (based on S. Cherkasenko's novel "The Adventures of the Young Knight")

The article explores the artistic realization of the warrior-Cossack archetype in Spiridon Cherkasenko's historical adventure novel, «The Adventures of a Young Knight». The relevance of this work is due to Ukraine's current need to form its own national idea and value system. Appealing to historical and literary archetypes, which are the bearers of the nation's mental virtues, gains special importance in the context of searching for integral symbols. The work combines a literary approach with socio-cultural reflection.

The purpose of the study is to analyze the artistic modeling of the warrior-Cossack archetype in S. Cherkasenko's novel «The Adventures of the Young Knight». The paper examines the author's use of a system of positive and negative characters, as well as key oppositions, to reveal the evolution of this archetype from an idealized image to the embodiment of a complex national identity.

The research was conducted based on historical-literary, cultural-historical, mythological, and structural-functional methods. The mythological approach allowed for the revelation of the archaic foundations of the image, while the structural-functional approach allowed for the analysis of its role within the novel's character system.

The article analyzes the artistic modeling of the warrior archetype through a series of positive (warrior-leader, hero, elder) and negative (registered Cossack, trickster) characters, the juxtaposition of which occurs through oppositions such as «townspeople vs. Cossacks», «old vs. Young», and so on. Special attention is paid to the images of the Cossack hetmans Petro Sahaidachnyi and Bohdan Khmelnytskyi, endowed with the traits of «kharkternytsvo» and wise leadership, as well as the image of Pavlo Pokhylenko as the embodiment of a knightly ideal, who undergoes an initiation from a townsman to a true Cossack. The negative characters of Denys Kryha and Stakh Pronoza, as bearers of a destructive force, are also analyzed.

Key words: warrior archetype, Cossacks, national myth, historical novel, S. Cherkasenko, identity.

Вступ. Продовжуючи традиції письменників-романтиків (М. Костомарова, П. Куліша, Т. Шевченка), раніше відображені в козацьких літописах та «Історії русів» (1846), С. Черкасенко практично втілює національний міф із лицарським ідеалом у романі «Пригоди молодого лицаря», написаний в еміграції 1934 року, який став тогочасним бестселером на Західній Україні. С. Черкасенко у своїй творчості ініціював новий різновид історичної прози – історико-пригодницький роман, що поєднував художню вигадку з історичною правдою. За словами О. Мишанича, письменник не лише відтворював історичну достовірність та реалії епохи, а й наповнював сюжети актуальними ідеями. Його метою було відновлення історичної пам'яті та популяризація видатних постатей минулого. Водночас, він дбав про динамічність оповіді, легкість сприйняття та чистоту мови, адаптувавши твори для широкого кола читачів [1, с. 38]. Серед причин написання таких вітаїстичних творів письменниками української діаспори лежить глибока туга за рідною землею та наполегливе прагнення повернутися в Україну. Ця ідея-фікс існувала на підсвідомому рівні, проте свідомість українських письменників, зокрема і С. Черкасенка, не полишала розуміння, що реальне повернення можливе лише за умови здобуття Україною незалежності. Сергій Плохій стверджує, що козацький міф був не просто легендою, а потужним ідеологічним інструментом, що використовувався для формування національної ідентичності [2, с. 12]. Автор роману, перебуваючи в еміграції, свідомо звертається до козацької міфології, адже, Україна «гостро відчувала необхідність потужних, об'єднуючих державно-національних концептів» [3, с. 25]. Роман стає засобом відновлення історичної пам'яті та популяризації національних героїв, що є прямою ілюстрацією про використання міфу для консолідації нації.

Проблематику зв'язку творів С. Черкасенка з народною творчістю досліджували О. Мишанич, В. Погребенник, С. Стежко та ін. С. Дяченко одна з перших проаналізувала жанрову специфіку роману «Пригоди молодого лицаря», зазначивши, що він є «художнім синтезом історичних, пригодницьких і міфологічних парадигм» [4, с. 4]. Дослідниця, на нашу думку, частково розкрила міфологічні структури в романі, що сприяє глибшому прочитанню роману.

Ця стаття присвячена вивченню міфопоетичних тенденцій у творчості С. Черкасенка та є продовженням нашого дисертаційного дослідження [5, с. 4].

Мета студії – проаналізувати літературну реалізацію архетипу воїна-козака в романі С. Черкасенка «Пригоди молодого лицаря». Аналіз образу воїна-козака дає змогу виявити ті ментальні особливості та цінності, що є підґрунтям для формування національного ідеалу. Дослідження цього архетипу не лише сприяє осмисленню історичних витоків української ідентичності, а й допомагає знайти ціннісно-сміслові центри, необхідні для об'єднання сучасного українського суспільства та його подальшого розвитку.

Результати. Архетип Воїна є ключовим елементом української національної ментальності, що форму-

вався протягом усієї історії становлення українського суспільства та державності. Найяскравішим проявом цього архетипу стала Запорозька Січ, яка була не лише військовою формацією, а й взірцем мужності, відваги та патріотизму. Гідні якості запорожців перетворили їх на легендарних персонажів, які уособлюють ідеали воїнської честі та сили.

Роман «Пригоди молодого лицаря» С. Черкасенка втілює всі ознаки позитивістського українського національного міфу, де підносяться незламні, сильні духом і переконаннями народні герої-козаки, які живуть задля незалежності рідної країни, охороняючи її кордони та віру, шанують культуру та традиції, які приведуть Україну до «золотого часу» гетьманування Богдана Хмельницького.

Український козацький світ у романі постає як світлий, позитивний, а світ ворогів (поляки та турки) – це антисвіт, зосередження зла. С. Черкасенко зобразив козацькі звичаї та міфологію: прийняття до козацтва, побратимство, культ шаблі-кривулі як атрибут лицарства, лицарські поєдинки та подвиги, характерництво.

С. Черкасенко змодельовував архетип воїна через низку позитивних (воїн-ватажок, воїн-герой, воїн-козак, воїн-старець) та негативних козацьких образів (реєстровий козак, козак-«недоляшок»). Групування персонажів відбувається у романі через опозиції «міщани – козаки», «старі, досвідчені козаки – молоді козаки», «родина – козак», «батьки – діти» тощо.

Подібно до П. Куліша – автора «Чорної ради» –, тільки з протилежним значенням, С. Черкасенко протиставляє січовиків та реєстрових козаків («... *Лейстровик наш немовби зв'язаний, все робить на наказ і гуляє, мабуть, з дозволу. А січовик – орел, вітер степовий: літає, де хоче, гуляє, коли хоче, а віється, куди хоче. Ні впишу йому, ні заборони*» [6, с. 12]), засуджуючи прихильне ставлення «лейстровиків» до польської шляхти та залежність від неї. На протигагу підневільним «лейстровикам», січовики асоціюються з активним чоловічим первнем, що наповнює тихе міщанське життя хаосом («*Нема-нема, а то раптом де й візьмуться – і загуде місто козацьким п'яним гомоном, піснями та музикою, застугонить земля від танців, річками полетять око-вита, меди, пиво, заряхтять головні вулиці червоними кармазинами, срібною та золотою зброєю*» [6, с. 12]), та відзначаються дуалізмом козацької душі, що пояснює двояке ставлення до них простого люду.

Автор підкреслив як життєві цінності козацького лицаря (честь, відвага, вірність, гумор) та не забув і про їхні недоліки (пиятика, гультьайство). Художнє зображення козацтва в романі ґрунтується на міфологічно означеному ідеалізованні козацьких ватажків – Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, Северина Наливайка. У «Пригодах молодого лицаря» гетьманування П. Сагайдачного зображено як час перемог та зародження козацької слави, добу козаків-першопредків. Тому Павлові кошовий отаман нагадує небожителя: «*Перед очима все стояв образ величного, з довгою бородою й вусами лицаря із зсунутими над переніссям соболевиими бровами, а під ними – гострими, як*

свердла, мудрими, допитливими очима, що зазирали – хотів ти того чи ні – в самісіньку душу» [6, с. 114]. На протизагугу фольклорному образу «необачного» ватажка, автор зобразив Конашевича мудрим воїном, утіленням найкращих рис лідера, підсилені козацькою міфологією («... на необачного він анітрохи не скидається, – навпаки, швидше на дуже обачного, та ще й мудрого, та ще й з сильною, залізною рукою. Гляне, то аж мороз поза шкурою ...» [6, с. 114]), тож його поважають козаки та бояться вороги.

Щоб підкреслити унікальність запорозьких кошових і козацьких гетьманів, надати сакральності їхнім образам, С. Черкасенко наділяє їх унікальною здібністю характерництва. Зокрема, кошовий отаман наділений надзвичайної сили поглядом, немовби бачив «наскрізь усю твою душу, бо я все знав, знаю й буду знати, – отже, від мене й не важся сховатися!...» [6, с. 114], що презентує таємні знання і вміння козака-характерника. Магічний вплив на козаків має і голос Сагайдачного: «... обернися в цю мить гетьман і скажи йому: «Жбурляю! Сторч головою у вир дніпровий!» – і він, Павло, не заважається ані на мить, а схопиться на бистрі ноги й кинеється стрімголов у страшний вир, щоб не виринути вже ніколи. Це вже була не повага звичайна, навіть не захват від спозирання великої людини, а цілковита побожність до неї» [6, с. 118]. Рисами характерника (уміння читати думки і впливати на людей) володіє Хмель, що робить його схожим із Сагайдачним: «Щось було в нім таке, що він покмітив тільки в самого лише Сагайдачного ...» [6, с. 127]. Полковника Гулого також наділено даром проникати в саму душу співрозмовника.

Автор зобразив Сагайдачного талановитим стратегом ведення бою на морі, який добре знає звичаї і традиції свого ворога, володіє його мовою та передбачає його дії (наприклад, під час взяття Кафи перевдягання козаків у турків дозволило без перешкод зайняти місто). Сагайдачний – здібний оратор, що знає потреби козаків та вмів налаштувати на битву: «Битися до загибелі, один одному помагати, а для цього не зариватися до осліпу й запаморочення, в полон не брати нікого, каторг не палити й не рубати – потрібні ще будуть, – із невольниками, що на гребках, не вовтузитись, аж до кінця бою!...» [6, с. 127].

Персонасфера роману характерна тим, що поряд із таким гетьманом – вірні та надійні помічники, для яких Сагайдачний мудрий наставник. У творі змальовано молодого писаря Хмеля (прототип Богдана Хмельницького), розумного не по літах, освіченого та бувалого, як гідну заміну Сагайдачному: «Та хто каже, але таких лицарів, як Хмель, мусимо берегти для рідного краю: нам потрібна не рука його, а голова» [6, с. 193]. Уміння співдіяти, довіра один одному передано у картині бою: Хмель та Сагайдачний битися пліч-о-пліч у бою, билися «так спокійно й розважно, немовби не голови ворожі рубали, немовби не від шабель яничарських відбивалися, а гралися у вигадливу гру – мовляв, ану хто швидше, спритніше й найбільше зрубає гілля з дерева!» [6, с. 131]. У вуста Хмеля автор вкладає ідею єднання

українців, яку відважний козак реалізує в майбутньому: «для цього треба всім по всій Україні одностайне стати» [6, с. 229], що і передбачає «позитивістський національний міф».

Павло Похиленко – український ідеал лицаря. Персонаж нетиповий за своїм не селянським походженням (він міщук), козак-богатыр, наділений гіперболізованою силою, що робить його подібним до міфологічного героя: «А Павло ніби в землю вріс: стояв, як укопаний слуп, та сміявся, немов не тягли, а лоскотали його. ... Він стиснув кулаки, випнув лікті й бистро повернув плечима. Лейстровики, як груші, розкотилися від нього людям під ноги» [6, с. 7]. За збігом обставин та передбаченням полковника Граба, за одну ніч здійснюється його найпотаємніша мрія, – стати козаком, і він набуває козацький одяг, шаблю і коня.

Сюжет твору збудовано так, що Павло проходить своєрідну ініціацію, перетворення «знаного всім містом гульця й гульвісу» на справжнього козака-лицаря Жбурля, стає втіленням мужності, сміливості. На Січі неофіт Похиленко навчається лицарської справи, «вправляючись у двобоях на шаблях, в орудуванні списом, у стрільні з мушкета, з пістоля й навіть із лука» [6, с. 116]. Статус справжнього лицаря та повагу від побратимів Жбурляй отримує після того, як проявив себе в бою. Але найбільше вирізняє сутність героя і справжнього лицаря – жертвна смерть у бою за рідну Батьківщину: «У цій бурі знайшов собі наш славний лицар ту почесну смерть у бою, що її так прагне серце справжнього лицаря» [6, с. 268].

В образі Дениса Криги відображено тих козаків, які, заробивши певні кошти, через деякий час покидають низове товариство, що засуджувалося серед козаків, й можливо тому він постає антигероєм. До того ж певні негативні риси зовнішності Дениса вказують на характерність архетипу трикстера: «Павло побачив перед собою високу, огрядну постать степовика з гарним мужнім обличчям і темними хитрими очима. Пригладивши обома долонями підголену старанно чуприну, запорожець і сам важко опустився на скрипучого стільця і втопив у парубка свій пильний погляд» [6, с. 19]. Певна повнота тіла передає невластиву козакам любов до смачної їжі та об'їдання, недостатнє спалювання енергії, подібно до того, як неспіх у рухах вказує на лінощі. На відміну від традиційного трикстера, образ Дениса Криги пов'язуємо із міфологією пошуку втраченого раю, який можливий тільки в шлюбі з гарною дівчиною та в купівлі хутора. Всі його вчинки підпорядковані бажанню отримати все і відразу будь-якою ціною. Кригу зображено як тонкого психолога, – ця риса допомагає впливати на людей у потрібному напрямі, що посприяло здобуттю ним прихильності навіть у характерника Гулого. С. Черкасенко зумів утілити в цій скомплікованій і психологічно нестандартній постаті антиномії: Денис і безжурний, і терплячий, підступний і мужній, хитрий і хоробрий (у цьому і проявляються риси трикстера).

Крига – «провокатор» перипетій пригодницького сюжету. У першій частині роману персонаж ампліфікує

сюжетну подієвість, виступає посередником з іншосвітом та допомагає Павлові потрапити туди, віддавши свого коня, одяг та шаблю (цим він спонукав Похиленка до проведення обряду побратимства. Проте невдовзі Денис порушує козацьку клятву, щоби здобути кохану Павлову дівчину Орісю).

Питомою рисою поведінки трикстера є здатність до шахрайства. Так, Денис намовляє козака-бандуриста Стаха повідомити брехливу звістку Орісі про смерть Павла. Стах Проноза – «дублер» головного лиходія, рідкісний в українській літературі негативний образ кобзаря. С. Черкасенко зазначає, що Стах неспроста отримав своє прізвисько на Січі: воно вказує на *«хитру, спритну людину, пройдисвіта»*, який здатен *«на які хоч пройдисвітства, і то даремне, просто з непере-можної пристрасті до всяких штук, каверз і пригод; а помани його доброю запластою, гарною базаринкою ...»* [6, с. 214].

Денис – уособлення руйнівного чоловічого первня: він-бо організував підпал хати Орісі, що вказує на жорстокість і безсердечність. Підступні дії трикстера призводять в романі до дезорганізації, поширення первісного хаотичного стану, до якого він втягує полковника Гудиму, Оберемиху з дочкою, Василюху, Прониру та власних побратимів-січовиків. Проте сюжетний розвиток перетворив Дениса на обманутого трикстера. Закономірним, згідно зі світоспогляданням епіки, виявляється крах замірів Криги – неминучим є покарання його Павлом. Козацький кодекс честі козаків зумовив двобій на шаблях, вирішальний у протистоянні культурного героя з трикстером.

Романіст відтворив козацький гумор, позитивний погляд на життя і смерть, дотепність, емоційність, зокрема, через образ полковника Омеляна Граба. Це майстер лицарської справи, хоробрий воїн та мудрий радник, але індивідуалізує його козацька дотепна, іноді жорстка, лайка, що вміщувала багато змістових емоцій. На нашу думку, лайливі слова служили своєрідною емоційною розрядкою для козаків, своєрідним відлякуванням «пані в білому», пережиттям ситуації на межі життя та смерті. Полковник виконує роль наставника для Похиленка, адже за його протекцією хлопця зараховують до лицарського братства.

Дмитро Гулий, який організував своє життя на хуторі за січовими законами, втілює архетип мудрого старця. Він уособлює, з одного боку, мудрість, розум, інтуїцію, а з іншого – дотримання морального кодексу

запорозького лицаря після виходу із Січі: *«над усіми й над усім пантрувало гостре око господаря його суворий потяг до миру, спокою й ладу»* [6, с. 148].

Антиподом Гулого є «недоляшок» Петро Гудима, козацький старший реєстрових козаків у Каневі. С. Черкасенко протиставляє цих полковників за способом життя, засуджує дружбу Гудими з польськими магнатами, прагнення до збагачення та недотримання козацького кодексу: такі як він *«кров і нім людський п'ють, і цураються правди, й сумлінням власним торгують, аби допасти того панства, а допавшись, гнатися за ще більшим ...»* [6, с. 160].

Висновки. Отже, у «Пригодах молодого лицаря» С. Черкасенко опрацював козацьку міфологію, обряд прийняття до козацтва, побратимство, культ шаблі як приналежності до лицаства, захопливо олітературив лицарські поєдинки та подвиги, характерництво. Козацький міф став наріжним каменем для створення політичної нації завдяки героїчному наративу роману. У романі Черкасенка це проявляється в образах героїв: ідеалізовані ватажки (Петро Сагайдачний та Богдан Хмельницький) наділені рисами характерництва та мудрого лідерства, що є частиною міфологізації. Вони перестають бути просто історичними посталями і стають надлюдськими символами. Архетип героя-ініціата: шлях Павла Похиленка від міщанина до лицаря, його навчання та жертвовність – це класичний міфологічний шлях, який створює зразковий ідеал для наслідування.

Архетип воїна розкрито через низку позитивних (воїн-ватажок, воїн-герой, воїн-козак, воїн-старець та ін.) та негативних іпостасей українців (реєстровий козак, козак-«недоляшок» та ін.), протиставлення яких відбувається через опозиції «міщани – козаки», «старі, досвідчені козаки – молоді козаки», «родина – братство», «батьки – діти». С. Черкасенко зобразив справжнього лицаря-козака, що гребує аморальними методами досягнення бажань, порушенням писаних й неписаних норм поведінки та моралі. Письменник створює ідеалізований, «світлий, позитивний» козацький світ, протиставляючи його «антисвіту» ворогів. Це підкреслює дволикість міфу, адже письменник не просто відтворює історію, а моделює її з метою формування національного ідеалу. Протиставлення січовиків («орла, вітра степового») реєстровим козакам («лейстровикам»), які підкоряються польській владі, є ще одним прикладом використання міфу для утвердження волелюбної, а не підневільної ідентичності.

Література:

1. Мишанич О. В. В безмежжі зим і чужини. (Повернення Спиридона Черкасенка). С. Черкасенко. Твори: у 2-х т. Київ: Дніпро, 1991. Т. 1: Поезії. С. 5–42.
2. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. Миколи Климчука. К.: Laurus, 2013. 440 с.
3. Мошноріз М. М. Міфологема хутора в романі «Пригоди молодого лицаря» С. Черкасенка. Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. н. Запоріжжя, 21–22 липня 2023 р. Львів. Торунь : Ліха-Прес, 2023. С. 25–28.
4. Дяченко С. І. Пригоди молодого лицаря. Роман з козацьких часів Спиридона Черкасенка (типологія жанру, специфіка образної системи і способи її художньої реалізації). Автореферат дисертації кандидата філологічних наук; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 20 с.

5. Мошнорі́з М. Міфопоетика творчості Спиридона Черкасенка. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук; Київський національний педагогічний університет імені М. Драгоманова. Київ, 2021. 20 с.

6. Черкасенко С. Ф. Пригоди молодого лицаря. Роман з козацьких часів. Київ: Знання, 2015. 364 с.

References:

1. Myshanych, O.V. (1991). V bezmezhi zym i chuzhyny. (Povernennia Spyrydona Cherkasenko) [In the boundless winter and foreign lands. (The Return of Spyrydon Cherkasenko)]. In: S. Cherkasenko. Tvory: u 2-kh t.[Works: in 2 vols.]. Kyiv: Dnipro, Vol. 1: Poezii, pp. 5–42. [in Ukrainian].

2. Plokhii, S. (2013). Kozatskyi mif. Istoriia ta natsiietvorennia v epokhu imperii [The Cossack Myth. History and Nation-Building in the Era of Empires]. Kyiv: Laurus, 440 p. [in Ukrainian].

3. Moshnoriz, M.M. (2023). Mifolhema khutora v romani «Pryhody molodoho lytsaria» S. Cherkasenko [The Mythoheme of the Hamlet in S. Cherkasenko's Novel "The Adventures of a Young Knight"]. In: Stratehii rozvytku ta priorytety filolohichnykh nauk: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. n. Zaporizhzhia, 21–22 lypnia 2023 r. [Strategies for development and priority tasks of philological sciences: materials of the international scientific and practical conference, Zaporizhzhia, July 21–22, 2023]. Lviv, Torun: Likha-Pres, pp. 25–28. [in Ukrainian].

4. Diachenko, S.I. (2001). Pryhody molodoho lytsaria. Roman z kozatskykh chasiv Spyrydona Cherkasenko (typolohiia zhanru, spetsyfika obraznoi systemy i sposoby yii khudozhnoi realizatsii): avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk [The Adventures of a Young Knight. A Novel from the Cossack Era by Spyrydon Cherkasenko (genre typology, specifics of the image system and methods of its artistic realization): dissertation abstract of a Candidate of Philological Sciences]. Kyiv: National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov, 20 p. [in Ukrainian].

5. Moshnoriz, M. (2021). Mifopoetyka tvorchosti Spyrydona Cherkasenko. Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filolohichnykh nauk [Mythopoetics of Spyrydon Cherkasenko's work. Dissertation abstract for the degree of Doctor of Philological Sciences]. Kyiv: Kyiv National Pedagogical University named after M. Drahomanov. [in Ukrainian]. <https://doi.org/0000-0001-6850-9610>

6. Cherkasenko, S. (2015). Pryhody molodoho lytsaria. Roman z kozatskykh chasiv [The Adventures of a Young Knight. A Novel from the Cossack Era]. Kyiv: Znannia, 364 p. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.09.2025

Дата публікації: 03.11.2025